

ԼՐԱԳԻՐ

Տարեկան գինն է 110 դր. 75
Վեցամսեայ ,, 75
Մեկ ծանուցումը տողին 5 դր. ունի է
Յտոգորութիւնները կանխիկ են:
Տարագրութիւնները առանձին ամսական
են 10 թիւ կը սկսան:

Դուրս երթալիք լրագիրներուն համար
ծախքը առնողին վրայ է:
Լրագրոյս վերաբերեալ ճամպ կամ քի
եւ իյն գրութիւն խմբագրին պիտի
ուղղուի. եւ ասոնց համարն ծախ-
քը խրկողին վրայ է:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԸՅՈՒ

Երկուշաբթի օրը Մեռեղացի տունին
պատճառաւ լրագրոյս տպարանը գոյ ը-
լալով՝ հրատարակութիւնը օր մը ետ
մնաց:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 21 ՍԵՏԵՄԲԵՐ

Եւրոպական լրագիրներն այս շաբ-
թու ալ կարեւոր լուր մը չեն բերեր:

Բրուսելոյ թագաւորը լստ. հոգի. 5-ին
Վաղդիոյ Քաթիէյն բարձր կ'ըս-
պատուի, ուր Վ. Նարոյէն կայսեր հետ
պիտի տեսակցի:

Արտուի թէ Հոլանտայի թագաւորն
ալ Վաղդիա երթալու և Վ. Նարոյէն
կայսեր հետ տեսնուելու դիմաւորու-
թիւն ունի:

Իտալիոյ լրագիրները Վարիպալտի
զօրապետին Վարիպի մոտերուն տարե-
դարձի տունին մանրամասն պարագանե-
րով զբաղած են: Վարիպի ժողովուր-
դը որ Վարիպի մոտերն էր ինչպէս
թեւոյ բռնութեան լուծին ներքե
ճնշուած կը համարեն, հետեւեալ
նամակը կը կարդային Վարիպալտի
« Ես օր, ամէն ժամ և ամէն վայր-
կեան քեզ կ'օրհնեն, սիրելի Վարիպալ-
տի, քեզ, որ մեր հայրն ես: Մենք քե-
զն աթոռ մը կանխած ենք սրտերնուս
մէջ: Մեր գաւիթները սովեցան քու ա-
նուով, և իրենց ալօթիքը մէջ կը յիշեն:
Դու միայն հայրն ես ժողովրդեան: Դու
աշխատութիւն չիմացիր, արդիւնները
բանի տեղ չգրիր, քու շահը չմտածեցիր,
և ամէն արեւուդ անոր համար թափե-
ցիր: Բաւ վաղ ունեցած յոյսերնիս
մեր երախտագիրութեամբ պէս մշտնջե-
նաւոր է, և որչափ յոյսի պիտի ան նի
մինչև յաւիտեան: Երբեք թէ հովերը
Վարիպալտի հասցունեն մեր «իւրեղե
Վարիպալտի» գոչելուն արձագանքը: »

Պէճիքի այլ Լիտուանական լրագիրն
խօսքին նայելով՝ Իտալիոյ կառավարու-
թիւնը Հոմի խնդիրը կարգի դնելու հա-
մար հետեւեալ առաջարկութիւնը Պա-
պին ղրկելու վայր է:

« Իտալիա՝ Պապին աշխարհական իշ-
խանութենէ հրաժարելը խնդիրով, եկե-
ղեցոյ անկախութեամբ և կաթոլի-
կոսութեան պիտի հոգեւոր իշխանու-
թեամբ շահաւոր ըլլալը ամէն աւաւե-
րութիւններն ու երաշխաւորութիւննե-
րը կուտայ անոր: Արմենական շարժման
ամէն տրամադրութիւններուն լիակա-
տար աղաւթութիւն: Իտալիոյ և բոլոր
Եւրոպայի կաթոլիկներուն իրենց քա-
հանայ պաշտին համար փախուցած ամէն
ապրանքներն ու անձնական տմեն
չքեղութիւններն ու պերճութիւնները
պիտի արուին: Մինչև անգամ Իտալիոյ
կառավարութիւնը Հոմի քաղաքին մէկ

մասը Պապին պիտի թողու, որ վեհա-
պետութեան առին իրաւունքները դոր-
ծածէ և Պապին ի կրօնին շահուցը հսկե-
լու պաշտօնն ունեցող Ս. Ժողովին և ա-
մէն պաշտօնատարներուն հետ բնակի:
Ս. Երմապէս Պապը աշխարհի բոլոր կա-
թոլիկ տէրութեանց հոգեւոր երեսփոխա-
նը համարուելով, թագաւորաց սեփական
ըլլալը բոլոր արտօնութիւնները պիտի
վայելէ Հոմի մէկ մասին մէջ: Այն է հո-
գի անբռնարարելիութիւն, իրաւասու-
թեան անկախութիւն, և այլն: »

Ս. Երմապէսն սեպտ. 5/17 թուով
գրուած նամակ մը լուր կուտայ թէ վե-
րոյշեալ առաջարկութիւններն արդէն
ղեկուներ են Հոմի, բայց չլուսադուր
որ Պապն ընդունի:

Վաղիսիան Բաթի լրագիրը որ
կէս պաշտօնական զիւր մը ունի, « Գը-
լանք»-Իտալիական դաշնակցութիւն »
մակագրով յօդուածի մը մէջ Վաղիոյ
տրուէնը ապահովութիւններու վայ
խօսք ընելով, Սարաւիա կղզին Վաղ-
իոյ տրուելու վայր պիտի ընտրուին
կեղծով մը հաստատութիւն տուաւ:
Ես զընթերցող Վաղիոյ կառավարու-
թեան ըրած պաշտօնական յայտարարու-
թիւններուն հակառակ ըլլալով, բաւա-
կան տարած արեւելիս պատճառեց փա-
րի և Լոնտոնի մէջ: Սարաւիա ուրիշ
կէս պաշտօնական լրագիրներ՝ Բէի և
Քոնսթանթնուպոլիսի մէջ մտնելով՝ վե-
րոյշեալ յօդուածին ըրած անհամայն ար-
արաւորութիւնը փարատեցին:

« Իտալիա ի մէջ Վաղիոյ ունեցած
շահերը, կրէ Բաթի լրագիրներէ, նոյն
խի Իտալիոյ շահերն են: Մենք երկու
բան կուշենք: Պապին ապահովութիւնն
ու միւսը ես գործին դու խելերը: Մենք
ամենեւին համարուելու չունինք վերջին
անցքերուն ժամանակը կործանած գրու-
թիւններուն: Եւ որ մեզած անցեալի մը
մէկ մնացորդը գրաւուածով նոյն խի Լ-
տալիոյնը ձեռքը վերականգնի, գրե-
ուարութիւնը լուծելու գործը մինչև Լ-
տալիոյնը կը վերաբերի: Բայց թէ որ
վարան ի վերականգնման փորձ մը ընելու
բարձրագոյն Լ-տալիոյ Մինչև և Բ-
գետերն անցնիլ ուզէ, Վաղիոյն ալ կը
արարտու որի Վաղիոյն լեռներն անցնելու,
և տարակիս չունինք որոյս պարտքը կա-
տարելու ետ չենար: »

Պապիոյի և Իտալիոյ տէրութեանց
մէջ ծանր վեճ մը ծագեցաւ:

Պապիոյի կառավարութիւնը յանձն
չէ առեր Ես ինչ հիւստոտոսարանին
գիւսնատուրը Ս. Երմապէս Ս. Երմապէս
թագաւորին գետապանին յանձնել, և այս
պատճառաւ երկու տէրութիւններն աւ-
րուեր են իրարու հետ: Մարտի լը-
րագիրներուն խօսքին նայելով, Վաղիոյի
կառավարութիւնը իջանելու միտք չու-
նի: Հետեւեալ Իտալիոյ գետապանին Մար-
տի մէկին անկիւնակալի կը համարուի:
Իսկ Իտալիոյ լրագիրներն ընդհակառակն
կը յուսան թէ վեճը խաղաղութեամբ

կրնայ կարգի դրուիլ:

Իտալիոյ վերջին լրագիրները կը ծա-
նուցանեն թէ Վարիպալտի զօրապետը Լ-
մերիկա երթալու և Միացեալ-Մա-
հանաջ ապարապետ ըլլալու առաջարկու-
թիւնը չէ ընդունի, պատճառ յուշելու-
ով թէ չկրնար Իտալիայէն հեռանալ
քանի որ Հոմի և Վ. Երմապէսի ազատու-
թիւնը գտած չեն:

Վաղիոյ Պապին իր դրամաւորը (սը-
նթոն) հարկերն 4 էն 3 ի լծուց:
Իսկ Վաղիոյ Պապին ընդհակառակն
հարկերն 4 էն 5 ի հանեց:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վաղիա հինգ լուրի օգտաւիրաւ:
Ինքնական արքունի նաւարանը երթա-
լով Մոնթեմարի եւսայարին աչքէ ան-
ցուց:

Մարտի-Վաղիոյ վերաբերեալ
նոր անդրեւութիւններու համար մայրա-
քաղաքիս գետապանները երկուրդ անգամ
ժողով ըրին անցեալ հինգշաբթի օրը:

Իտալիոյ Վ. Ս. Երմապէս Ս. Երմապէս
թագաւորին բանակի օգնական Մարտ-
ի Տէրա Ռաքա զօրապետն անցեալ
շաբթու Վ. Պապին եկաւ իւր թագաւո-
րին կողմնէ օգոստոսիս Ինքնական
գահակալութիւնը շնորհաւորելու:

Ս. Երմապէսն ս. ս. 4/16 թուով
լուր կուտան թէ Եստոնիոյ տաճիկ լը-
նակները քրիստոնէից հետ միանալով
գաւառին կուտալ Վ. Ս. Վաղի փա-
շին փոխ իւր կը պահանջեն եղեր:

Բարձրագոյն Լոնտոն փաշան աւ-
կի ծագելը խոսովութեան առաջնա-
նելու համար Պապիոյի Վաղի փա-
շին է, ուր կեդրոնացած է հինա կա-
սեական զօրաց բանակը:

Վաղիայէն Բուսնու և Երթուզի
մը շինելու արտօնութիւնը տրուած և
8000 իւրաց երաշխաւորութիւնն ալ աւ-
նուած ըլլալով, յառաջիկայ գարնան
շինութեան ձեռք պարնելու պատրաս-
տութիւն կը տեսնուի:

Մարտադարձի անգղիական դե-
պան փեմ. Սըր Հենրի Պուրթր իւր
փորձի և գեղեցիկ շոգենաւր օգոստո-
սիս Ինքնական որդի Իզլետովն է-
ֆէնտին ընծայ տուաւ:

Մարտադարձի անգղիական Լոնտոն
Հեթու լրագիրը Պապիոյի հաստատու-
լուն և թղթադրամոյ բարձրանը վայ
հետեւեալ շահաւէտ լուրերը կուտայ:

Թաղթադրամոյ աւելնալուն հետ ու-
կինալ բարձրանալուն տարակից մնացած
չըլլալով, այսուհետեւ խիստ հարկաւոր ե-
ղածէն աւելի թղթադրամ չպիտի հան-

ուի:

Պապիոյի ս. ս. 4/16 թուով
մարտի 16-ին Լոնտոնի արքունի
Լոնտոնի Օման և Երթուզի Ս. Երթուզի
լուր պէյին ղրկուած է:

Պապին իր դրամաւորին կէսով գոր-
ծի պիտի սկսի, բայց մինչև որ ամբողջ
դրամաւոր լը պարտատուած չըլլայ պակ-
նօթ չպիտի հանէ:

Վաղիոյ գետապան Սըր Հենրի Պու-
վըր երեք միլիոն լիւրի փոխառութիւն
մը առաջարկած է, որ Լոնտոնի Պապին
դրուելով, Տոմարտանի թղթադրամնե-
րուն փոխարին պիտի բռնուի: Ես գոր-
ծին վայրը խորհելու համար յանձնաժո-
ղով մը կազմուած է քանի մը Վաղիոյի
սեղանաւորներէ ընդ նախագահութեամբ
Վ. Ս. Քանի փաշան: Եստոն քիչ
օրէն տեղի տեղ մը պիտի ներկայացնեն
կայսերական կառավարութեան, և երբոր
Բ. Վաղի ալ իր վերջին որոշումն ընէ,
Լոնտոնի Պապին անուանի սեղանաւո-
րը փոխառութեան գործը ղըլուս հանե-
լու խօսք տուած է եղեր:

Միւս կողմնէ, կրէ յիշեալ լրա-
գիրը, Եստոն և Բուսնու ղրկուած
հարկերն թղթադրամներուն փոխարէն
հետ գհեաւ և ղըլուութեամբ ոսկի հա-
ւաքուելու վայ է: Ենցեալ շաբթու
Բուսնուին տան և ութ հազար լիւր ե-
կիւծ է: այս շաբթու ասից շատ աւելին
կ'սպասուի թէ՛ Բուսնուին և թէ՛ Ես-
տոնին:

Սկից զատ, այս տարի, Իտալիան
ու Սլոնիան մէկ ղըլուութիւնով, մինակ Վաղ-
իա հինգ հարկը միլիոն Երթուզի յորեն
գնելու կարող ըլլալով, այսպիսի յորենին
գնէ հինգերորդ մասը Տոմարտանէն
պիտի առնուի, որ չորս միլիոն լիւր կը
կրնէ: Երբէն լրացնալու եւրոպական նա-
ւեր Քիւրմակ և Ս. Երթուզի նաւահան-
գիւսներէն յորեն կը վերջնեն:

Պապիական հրամանաւ՝
Բարձրագոյն Ս. Երթուզի Ռիւշոյի
փաշան պատերազմի պաշտօնեայ և սպարա-
պետ անուանեցաւ փոխանակ Սամու փա-
շային:

Ծովաւային գործոց պաշտօնեայ և Մա-
պէյի Միւշիկ բարձրագոյն Ս. Երթուզի
Լ. փաշան միանգամայն Թոփհանէի և
Հարպիէի վերաւանուց և պատերազմի
պաշտօնէի փոխանորդ անուանեցաւ:

Վ. Ս. Եստոն փաշան Պապիոյի
կուսակալ և Երթուզի կայսերական բա-
նակին ուղարկուելու անուանեցաւ:

Վ. Ս. Երթուզի փաշան Վաղի
Իսթրիական վերաւանուց անուանեցաւ:

ԱԶԳԱՅԻՆ

Վաղիա հինգշաբթի օրը Արմենական
և Վաղիական ժողովոց անդամները ար-
տաքին գործոց պաշտօնէի տեղապահ՝ վե-
սեմափայ Ս. Երթուզի Քիւրմակ ծո-
վերեայ ամարանոցը հրաւիրուեցան ի
Վանլըմ, և հոն վեճի նիւթ եղած

նորոգելու մէջ գնեցով՝ երկու ժամուշափ վիճարանեցին ի ներկայութեան Ա. սեմ. Ս. Քեմիլի պէյին, բայց դժուարաբար մէկ երկու կէտի վրայ չկրցան համաձայնել և առանց որոշում մը ընելու ետ դարձան:

Հետեւեալ օրը ուրախ Նախկին Պատրիարք ամենապատիւ Գեորգ արքայազանը և Քաղաքական ժողովոյ անդամներէն մէկ կողմանէ մեծապատիւ Լազարուս Եփէմիոս և Երանեան Ստեփան պէյը, միւս կողմանէ մեծապատիւ Սուլայահաճեան Յակոբ արքայ, Կորապետեան Յակոբիկ արքայ և Թագաւորեան Մինաս արքայ յանձնաժողով մը կազմելով Աթոյիւք-Տէրէ Սուլայահաճեան Յակոբ արքային տունը դուստրուեցան վէճի նիւթ եղած կետերուն վրայ համաձայնելու և միաբանութեամբ ազգին խաղաղութեանը աշխատելու գովելի նպատակաւ, և խնդրելով նայելով երկար վիճարանութենէ ու քրհրդակցութենէ ետեւ ըստի մը կէտերու վրայ կրցեր են համաձայնել, և վերջապէս երկու կողմանէ պէտք եղած խաղաղակցական ջանքն ի գործ դնելու և ուրիշ օր մը նորէն գումարուելու խորհրդով բաժնուեր են իրարմէ:

Բայց հետեւեալ օրը, շաբաթ, Ս. Պատրիարքին կողմանէ Արծնական և Քաղաքական ժողովոյ անդամներուն հրաւերը գրուելով որ երեքշաբթի օրը ի Պատրիարքարան գումարուին, վերոյիշեալ խաղաղակցական խորհուրդները վերադառնալով ընտանի վանքի մէջ ինկան, և հետեւեալ Արծնական և Քաղաքական ժողովոյ անդամները Ս. Պատրիարքին հրաւերին չպատասխանեցին:

Եւս եղեւութիւնները կայսերական բարեխնամ կառավարութիւնն խնայողով, վերոյիշեալ խաղաղակցական ջանքերուն յաջողութեանը համար հրաման ըրաւ որ յանձնաժողովը վերադառնալով գումարուի արտաքին գործոց պաշտօնէի խորհրդական (Միւսթէշար) Ա. սեմ. Քապուլիէֆ նախկին նախագահութեանը, և յանձնաժողովին վերոյիշեալ անդամաց վրայ աւելցուց նաև ամենապատիւ Յակոբ Արքայազանը և Երանեան մեծապատիւ Միւսթէշար արքայ, որոնք՝ ինչպէս նաև ամենապատիւ Գեորգ արքայան և վերոյիշեալ յարգի անձինքը՝ Ք. Գուլէն յատուկ հրաւեր ստացան Ա. սեմ. Քապուլիէֆ Եփէմիոսին տունը այսօր գումարուելու:

Նշելի մայրաքաղաքիս դանադան թաղերուն կողմէն պատգամաւորութեամբ ըստի մը հարկւար ազգայինք Ք. Գուլէն գաղթին, և Ս. Պատրիարքին հրաժարմանը համար վերադառնալով աղբիւսագիր մատուցին բարձրապատիւ Սեմ. Կարաբոսին:

Մայրաքաղաքս հրատարակուած Սէր անուն կիսամեայ հիմալից պարբերականը «Ազգային բարոյականութիւն» մականգրով պատուական յօդուած մը հրատարակած է, որուն մէջէն հետեւեալ հատուածը արժան կը համարինք մեր արդոյ ընթերցողաց ուշադրութեանը յանձնել իրեն բուն մեր սկզբանց և կարծեաց յայտարարութիւնը:

Ինչպէս ամեն բան, ասանկ ալ ազգ կամ հասարակութիւն մը իր բարոյականութիւնն ունի: Ազգի մը բարոյականութիւնը յայտն կը կայանայ որ հասարակաց օգուտը մասնաւորաց օգուտի մը վերադաս ըլլայ: ամեն անհատ ազգին հետ և ազգին համար խորհած և գործած ատենը՝ իր անձական շահը չդիտէ: Ազգի կամ հասարակութեան մը անհատներն երբոր աս հոգիէն դուրկ են, երբոր ազգային գործերու մէջ իրենց միակ և առաջին նպատակը հասարակութեան օգուտը չէ, երբոր ան ճշմարտապէս և անկեղծ հզացումը չունին որ ազգին դէմ անհաւատարմութիւն, մտադրել, դաւաճան, զրուկող և աւերել ըլլան իրենց զոգում ու սոսկ կուրքերէ, և աս մեղութիւններուն սոսկ կալի եղեւնադարձութիւնն ըլլալուն: քայ

համոզուած չեն, երբոր կ'ըսենք՝ ազգի մը գրեթէ բոլոր անհատները աս հոգիով և աս հաղափարներով կրթուած չեն, կրնանք ըսել թէ ազգին մէջ բարոյականութիւն չի կայ:

Շատ անգամ ազգային դատարարութեան վրայ խօսուած ատեն լսած ենք որ կ'ըսուի: Մեր տղոց ազգային դատարարութիւնն տալ պէտք է: Տղայոց ազգային դատարարութիւնն տալ, անոնց ազգային հոգի ազգին ուրիշ բան չէ եթէ ոչ անոնց միտքը վերը յիշուած հաղափարներուն համոզել, և արտերկրի անհոգիով կրթել որ հասարակաց օգուտն անոնց նպատակն ըլլայ, և ուրիշ ամեն բան անոր միջոց նկատուի:

Ազգային բարոյականութեան մէկ նշանն ալ աս է որ ազգին անհատներն ազգային գործերու մէջ կարծիքով մը նախապաշարութիւն: Մարդիկ բան մը երկու կերպով կ'ըսեն: մէջ մը փախաբով, որով իբր աստիկ միմամբ բանի մը կը բերուի կամ կը ձգուի, այնպէս որ՝ աշխրհուն բան մը չըրելի, այլ առանց վախճանը կամ հետեւութիւնները խորհելու՝ կ'ըսեն որ իրենց ուղեւոր ժամ յառաջ կատարուի: Ասանկ դիպուածներու մէջ ստուգութեամբ կրնանք ըսել թէ աս կերպով բանի մը փախաբով մէկն անձնական շահու մը անկախութիւնն ունի, և կամ կուրծին օտար ազդեցութեան մը տակ է: և ասանկ ջերմ փափաքներու մէջ սովորաբար խելք, ճանաչում և դատողութիւն չկայ: Երկրորդ՝ մարդիկ կրնան բան մը պատճառաւ ու գիտութեամբ ուղեղ: Աս ան ասան կ'ըսուի երբոր մեր սիրտը փախաբով մը առաջնաց պաշարուած կամ գրաւուած չըլլալով միտքերնիս խնդրին վրայ ծանր կերպով, կամ՝ ինչպէս որ սովորաբար կ'ըսուի՝ պաղ արիւնով խորհելու ազատ կ'ըլլայ: Ազգային խնդիրներու վրայ խորհած ատեն՝ սրտի աս տրամադրութեան մէջ դանդաղ ենք: ազգային իրողութեանց վրայ ան աշխուժ և այնպէս նայելու ենք, ինչ աշխուժ և ինչպէս որ բանին մէջ շահ չունեցող անհոգիական օտար մը կը նայի: Վերջապէս ազգային խնդրոց վրայ մեր որոշումն ընելու մէջ՝ պարզեւ առ'որի պէս չըլլանք, այլ ծախու առնող պէս:

Բայց պիտի ըսուի: հասարակաց օգուտը մեր շահուն վերադաս համարելը թերեւս մեծ գիւտագնական առաքելութիւն մ'ըլլայ, բայց ասանկ անձնաւորացութիւն մը մեզի ի'նչ օգուտ կը բերէ: մեր քսակը բան մը կը մտնէ: Առ'որ կրնայ ուրանալ թէ ազգի մը մէջ հասարակութեան հարուստ, հզոր, բարեկարգ ու կրթեալ ըլլալէն անհատներուն մեծ օգուտ կայ: Նիշ ազգի հարկեր տալիս ի վեր այնպիսի կանոն մը ունենար որ ազգային ստացուածները, գործողութիւններն ու պաշտօնները հակողութեան ու երաշխաւորութեան մը տակ եղած ըլլային, ազգին ընդհանրութիւնն աւելցնելով և անխնայելի իր շահուն և իրաւանցը աք կայնած, իր գործերը վարողներէն ամեն կարելի ճշգրտութեամբ համար պահանջած, ու ամեն կերպ խորագրութեան և նկատութեան առջեւն առած ըլլար, շահաւէր և խորամանկ անձինք հեռացնելով հասարակաց վրայութեամբ ընտիր և արդարութիւնը վերջուած մարդոց վարչութիւնն ու մատակարարութիւնն յանձնընձառ ըլլար, ազգային հարստութիւնը որչափ տարբեր վիճակի մէջ պիտի ըլլար: և հետեւեալ ի'նչ հաստատութիւններ, ինչ ձեւաբաններ, որչափ բարեկարգ պարտքներ, կանոնաւոր եւ մաքուր հիւսնորայնութիւն, հարուստ եկեղեցիներ, հաստատուած ապրուստունեցող եկեղեցականներ ու դատարարական վարժարաններ չէր ունենար: ազգին դաւկրեւորն ի'նչ յառաջդիմութիւններ ըրած չէին ըլլար: Եւրոպայի տեղիւնն ու ուսումը միւթէ այժմու վիճակին մէջ կ'ըլլար: Այսպէս կրթութեան անհատներ ի'նչ մեծամեծ և շահաւոր գործերու ձեռք դարձած պիտի ըլլային, և ազգին նիւթական կացութիւնը հիմակուրէն որչափ տարբեր եղած պիտի ըլլար: Ազգի օտարներու առջեւն ի'նչ համարում և վարկ ունեցած ըլլար: Վերջին ըստի մը տարիներուն մէջ կրթութիւնը քիչ մը յառաջանալուն համար, մի'նչ քիչ պտուղ տեսնուեցաւ: Բոլորովին անձանթ, մոռցուած և գրեթէ մեռած կարծուած Հայ յիւր՝ Եւրոպացոց առջեւն անգամ աստիճան մը համակրութեան արժանի եղան: Եւ զան լրագրիւնք՝ որ մարդկային ազգին յառաջդիմութիւնը սիրողներուն մտադրութիւնն ազգին վրայ ար'նցուցին: նշանաւոր անձինք ազգին խրախոյս ու քաջակրօնութիւն տուին: Վերջապէս ամենաստույգ է որ

անհատներուն մտաւոր, նիւթական ու բարոյական վիճակը՝ հասարակաց օգուտին համար աշխատելէ, անոր մեծ խնամք ունենալէ կախում ունի:

Ազգային բարոյականութեան մէկ ուրիշ նշանն ալ արդարաւստութիւնն է, Հասարակաց օգուտին մասնիչ և ցած ուղեղ նշանակ է, շահախորութեան, անհաճութեան, անկախութեան մը կամ որ և ինչ պատճառի համար, ազգային խնդրոց մը վրայ իր ներքին համոզմանը հակառակ, օգտակար տեսածին դէմ, և վնասակար դատածին ի նպատակաւ փաստարանելը: Ամեն մարդ, մանաւանդ ժողովրդեան մէջ համարում ու ազդեցութիւն ունեցող անձինք, ճշմարտութիւնն ու հասարակաց օգուտը մասնաւոր կըլլան երբոր ազգային խնդրոց վրայ հրապարակաւ կարծիք յայտնած ատեն՝ առաջի Աստուծոյ խօսելու պէս՝ անկեղծութեամբ իրենց ճշմարիտ երեւցածը չեն ըսեր, այլ մանաւանդ հակառակը պաշտպանելու համար՝ ծուռ և անհիմն սկզբունքներու պաշտպան կը կենան: Ինչ որ կրնանք ըսել դատաւորի կամ փաստաբանի մը համար որ կամաւ և գիտութեամբ անիրաւ դատ մը պաշտպանելով տուն կ'աւերէ, նոյնը աս տեսակ յետապնդ մարդոց համար ալ կրնանք ըսել: Սրբարեւ ճշմարտախօսութիւնը յանդիմութիւնն է, ուստի ճշմարտութիւնը խօսելու ատեն անհիմն ճշմարտականութեան, անխօս հետեւութեան մէջ խնայու չենք: Երբոր պատիւն ու նկատումը վերայ, հանգարտութեան տեղ կ'ընեն, խրատ, ազդարարութիւն՝ որչափ արդար և ճշմարիտ ըլլան՝ պէտք եղած արդիւնքը չեն կրնար ունենալ: Խնդիրներ փաստարանելու են որ միտքներ լուսաւորուին: Բայց երբոր սիրտերը կըսկըցնենք, ու ոգիները զայրացնենք, մեր հակառակորդներն անանկ վիճակի մը մէջ կը գնենք որ փաստերու վրայ խորհելու անկարող կ'ըլլան, սիրտերը կը խառնան, գրեթէ մեր ազդեցութիւնը բարոյապէս կը կորսնցնեն: Մոլեւանգութիւնն ամեն դէպքի մէջ վնասակար է, և տեսակ մը մոլեւանգութիւն է, երբոր կարծիքէ մը, թէ և ճշմարիտ և օգտակար ըլլայ, այնպէս կը պաշարուինք որ հակառակ կարծիքն ան աստիճան կ'ատենք, մինչեւ մեր հակառակորդներուն հանկ կուգնենք որ խօսինք: Երբոր օգուտը մոլեւանգութիւնն ու անխօսեւութիւնն ազատ ճշմարտականութիւնն է:

Դրն ըստի պարբերականին վերջին թուոյն մէջ նաև հետեւեալ կը կարդանք:

« Ս. Փրկչի վանքը որ Պոլսոյ մէջ Հայոց մի միայն ազգային հաստատութիւնն է, որուն ծոցը այնչափ տարիներէ ի վեր բարեբաղ ըստինք միջոցներ թափուած են, այս օրուան օրս վերջին տարի ծան ողորմելի վիճակի մը հասած է: Փրկչի վանքը մատակարարութեան գլխաւոր միջոցները՝ հետեւեալ աղբիւրներէն պիտի աւանդին: անոր կառուածներուն եկամուտէն, յատկացեալ տուբերէն, ուրոց գլխաւորն է անցագրի (թէքթիքի) տուբը, Երուսաղէմայ օգնութիւնէն, Սոմարանէն, գուլանի նպաստներէ, ամենախնայեալ եղած տղոց ստակէն: Զամանակին ներքեւ կըլլան մէկ կողմանէ, ազգային երկպառակութիւնները միւս կողմանէ, յիշեալ աղբիւրներէն ոմանք ըստ մասին, և ոմանք բոլորովին ջնջած են: Այսպէս ծոց եկամուտները գրեթէ երեքին երկու եռագած են: յատկացեալ տուբերը նոյն պէս և գուցէ աւելի: Երուսաղէմայ օգնութիւնն անցոյց, գէթ անստույգ է: Սոմարանի եկամուտը բոլորովին կորած է: ամենականու յոգեմէ եկամէն ոչինչ բան ըլլան ինքնին յայտնի է: Դանկ պարագաներու մէջ ամենէն մեծ օգնութիւնը դուրսէն նուէրներ պիտի ըլլար, բայց աս վերջիններն ալ երթալով այնչափ նուազած են, որ Երուսաղէմայ օգնութիւնը չի կրնար ինչչափ անուազաւ մը ըլլալ: Դժոգալեան Մինաս Նիքիտիկի ձեռք հաւաքուած 20 կամ 25 հարար դուրուշ նպատէն զատ ուրիշ օգնութիւն մը եղած չէ: Զուեւար ամեն ի վեր ամենական վարուած չէ: Ըսկ օրական հային հագիւ ապահովութիւն կայ: մնացած

պիտոյիք, թէ պարէնի, թէ հագուստի և թէ վառելեաց մատակարարութիւնը բախտի կամ պատահական նպատակները ջերմ պաշտպանութեան կ'անկախ են: Երբոր տնօրէնութիւնն կ'անկախ են:

« Սոյոգէ թէ ներկայ ազգային խոսք վաւերութիւնը պատճառ են որ աս հաստատութիւնը հիմա գրեթէ բոլորովին լքեալ թողեալ է: Բայց անոր խոսքութեան մը պատճառաւ տեսնել սխալութիւն մը համարել կը ցուցնէ թէ բուն պատճառն աւելի չին ու ներքին ըլլալու է: Բայց հոս աս ծանուցումը գնելով՝ մեր միտքը Փրկչի վանքը ներկայ վիճակին պատճառներուն վրայ վիճաբանել չէ: Ես պատճառները բնութեան առնել, երեւան հանել ու անոնց վերնադն ուստի և յիշեալ բարեբաղ ճշմարտութեան թիւեր յարստեւ ու երթալով յառաջագէտ վիճակի մը ընդունակ ընելու միջոցներուն վրայ ազգայինական անկեղծ ու հանգարտ հոգով խօսինք անօգուտ չէ, մանաւանդ խիստ հարկաւոր է, ասոյն աս վայրկեանին գործը չէ: Հոս սաչափ միայն կրնանք թէ՛ միակ ազգային հաստատութեան մը, և ամենակարեւոր հաստատութեան մը, այսպիսի տարուան ընթացքին մէջ եկամտաց հաստատութեան վիճակ մը չունենալը ժողովուրդին ազգայինութեան նշանը և բարեպաշտութեանը նախախնդր չէ: քանզի ժողովուրդին բարեբաղները շատ և շատ բան ըրած են: միայն կերելի թէ խոհեմ ու նախատես զուգուածութեամբ տարուէ տարի աստիճանաբար ներքուստ ամեն մը ծաման բռնուած չէ: Արդար և անկա պայծառացել է, բայց ոչ իր լուսովը, և միշտ փայլելու յարմարութեամբ: Հետեւի է թէ ազգին մէջ սերուն ու խաղաղութիւնը նորոգուելով, երբոր դործերն իրենց կանոնաւոր ընթացքին վերադառնան, աս կարեւոր հաստատութիւնը յարստեւ պայծառութեան մը հանելու ծամբուն մէջ պիտի դրուի, որով երկու հակառակ կարծութեամբ փափաքներ միանգամայն գոհ ըլլան: փափաք մը որ Փրկչի երբեք եղածին պէս պայծառ և ուրիշ փափաք մը որ անկապ մշտուն և միօրինակ տեսել կուզէ: Ինքն աս համոզմամբ որ ներքին խոսք վաւերութեամբ մը ազգ մը չ'ընթանար, և ան լեկոծութիւն մը ծիւղալ նաւն երբեք աւելի շուտ իր գիտած տեղը կը հասցնէ: Փրկչին ներկայ վիճակին վրայ ողորմած անհարկութիւն մ'ընելու կը հրաւիրենք ան բարեբաղ անձինքն՝ որոնք կարողութիւն ունին ըլլալու և եղած են և կը հաստատենք թէ միշտ պիտի ըլլան Հայր անոր մէջ պատասխարուած ողորմելիներուն: »

Թեոդոսիայէն հետեւեալ նամակը կը գրեն մեզ:

« Երժանայարգ հրատարակիչ Մասիս լրագրոյ: »

« Երկայ նամակս բարեհաճեցէ՞ք Ձեր պատուական լրագրոյն էջերուն մէջ ընդունել: Իբրեւ ազգային լուր և յուրախութիւն Ազգային: »

« Մեզանմէք ամսոյս 10ին Ռուսաց Օգոստոսիան Այսրը Եղեքանդը Ք. Երանային Թիւր շոգեմտեով ենի ի Թեոդոսիա, առաւօտան ժամը ցին ըստ Եւրոպացոց: Երբեք յառաջուց իբրը քաղաքը զարդարէ: Են նաւահանգիստը փառաւոր յաղթական կամար մը շինուած էր: զանազան ծառերով և գոնդոյն ծաղիկներով ու երկոտաւան դրօշակներով, և երկու կողմը Այսրը և Այսրուհոյն սեռանց սկզնաւորութիւնը Ազգեցիկ դարդարուած: »

« Կաւահանգիստը Երբեք բոլոր ժողովուրդը « Անցէ » աղաղակներով մինչև Ռուսաց մայր եկեղեցին դնացին Այսրը հետ, հին « Երբեք Ետեւած գոլարանեմք » երգէն վերջը ուղղակի գնդաւորական հիւանդանոցը, և անկէ քաղաքին Հնութեանց Թանգարանը օգիւ-

լուծիւն ըրաւ: ար թանգարանը կը պա-
րունակէ Եփրատի և Եփրատեան հող-
թիւններ: Թանգարանէն ելալէն վերջը
Խալիպեան Ուսումնարանն ազգիս Հայոց
այցելութիւն ընելու բարեհաճեցաւ:
Ուսումնարանին մեծ դուռը հասած ժա-
մանակը Գերապետիւ Եւաջնորդ Հայ-
րը և ազգասէր Խալիպեան հարուածին
տղան զիմուորեցին Կորին Այստերական
Ա. Եհափառութիւնը, և Ուսումնարանին
դահլիճը երան որ շատ գեղեցիկ զարդար-
եալ էր: Դահլիճին մէջ տեղը Կորին
կայսերական վեհափառութեան Արքեպ-
նապիոք և աշակերտաց գծած Եշխարհա-
ցոյցները գրուած էին:

«Ուսումնարանին Հիմնադիրը, Տեառ-
նը, Ուսուցիչը, Ա. երախտուք և Եշա-
կերտը կ'ապրէին դահլիճին մէջ, երբոր
հոն հասաւ Կորին կայսերական վեհա-
փառութիւնը և ողջունեց, բոլոր աշա-
կերտը իմիասին յատակ ձայնով պատաս-
խանելէն Ուսուցիչին: Կորին կայսերա-
կան վեհափառութիւնը բարեհաճեցաւ
Գերապետիւ առաջնորդ Հօր մանա-
մանաբար հարցունել աշակերտաց թը-
ւոյն, յաւաքախմութեանը, հայրենիք-
ներուն, և ուրիշ հանգամանքներու վայր
և մէկ քանիսն հետը մանաւորապէս
խօսեցաւ, և շատ հաւանեցաւ նոցա ան-
սխալ և անշիթի պատասխանատուու-
թեանը: Քանի մը խօսքով քաջալերեց և
յորդորեց զանոնք որ ուսեալ և հաւա-
սարիւմ հպատակներ լինին: Նոյնպէս Ու-
սումնարանին Հիմնադիր Արքեպատիւ
Խալիպեան իշխանին հետ Կորին կայսե-
րական վեհափառութիւնը բաւական խօ-
սեցաւ ի մասին նորադէն Ուսումնարա-
նին: մասնաւոր կերպիւ իւր գոհութիւնը
յայտնեց Այստեր ազգասէր իշխանին բա-
ղով: «Շնորհակալութիւն փան բարեց
գործողը» և բարեհաճեցաւ Ուսումնա-
նին սերտանալու, նմարանները, հիւան-
դանոցը (ուր Եւսուցիչը ողորմութեամբ
ամենեւին հիւանդ չկար) տեսնելու, և
Ուսումնարանին Եշխարհայ փառախաղ-
Տեառակին մէջ իւր Այստերական սառ-
կազրութիւնը գրելու: Բաւական երկու-
րորէն խօսեցաւ նաև Եշխարհայի վե-
հափաղ Յովհաննէս աղային հետ, և
հարցունեց ըրաւ նորա նկարագրան աշ-
խատութեանց վայ: յետոյ կրկին և կրկ-
ին շնորհակալութեամբ Գերապետիւ
առաջնորդ Հօր յայտեց իւր գոհունա-
կութիւնը: անկէց մեկնելով քաղաքին
քանի մը տեղերն ալ շրջեցաւ և ժամը 11
ին ըստ Եւրոպացոց Արշալուծ երթալու
մեկնեցաւ:

«Գիշերը բոլոր քաղաքը և Խալիպ-
եան Ուսումնարանը նմանապէս Ուսում
նարանին նոր ու հոյակապ շէնքը փառա-
ւոր կերպիւ լուսաւորուած էին:

«Այս այցելութիւնը որ բարեհաճե-
ցաւ ընել Օրոտախառ Այստեր ամենայն
Ուսուցիչ Խալիպեան ուսումնարանին Արք-
եպի Հայոց, մեծ պատիւ կրէ բոլոր Հայ
Աղայի և նոր ապագայ մի է որ մասնա-
ւոր սէր ունի մեր Աղային վայ:

«Եւրոպացիք իմ բարեխաճական յար-
գանքս Եւրոպայից հրատարակի:

Ն. Ծ.

Ե. Պայաճեան

Ի Թէոդոսիա 12 սեպտ. 1861 »

Բարուայ և Բիւրոսթանու առաջ-
նորդ գերապետիւ Տիգրանեան Միւրիչ
վարդապետը իւր վիճակագրաց բարոյական
և մտաւորական ցարգացման հոգ տանիլ
և անոնց երջանիկ ապագայ մը պատրաս-
տելը քաջ և ազգասէր հովուի մը առա-
ջին պարտաւորութիւններն մէկն ըլլա-
լը ծանկալով, Բարուի Բաղրապատկան
Ս. Եւսուածածին վանքին մէջ գիշերու-
թիւ վարժարան մը բանալու գովելի նը.
պատահաւ հետեւեալ յայտարարութիւնը
հանել է, զոր բերելու թեամբ արտի կը
փութանը հրատարակել յազարայ մէջ:

Սրիք մանկունք քաջին Հայկայ Երբ յա-
սարկդ:
Մտե՛ք յայս նոր իմաստութեան ցանկալի
պարտեզ:

Հ Ր Ա Ւ Է Ր

ՆՈՐԱՇԷՆ ՎԱՐՃԱՐԱՆԻՍ

ՄՐԱՄՆԵ ՄԵՆԱՐՈՎ ՊԵՅ

Ի ՎԱՆՍ ՔԱՂԱՅՐԱՅԵԱՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՈՐ Ի ՍԱԼՈՒ

Երբոր Ա. անկէց անունը Բաղ-
րապետաց ըլլալով, ահա այսօր քաղա-
պետը նայելով, Սրապան Մարտիկ
Հայրենուս անունը գէշնաւուրց, (ըստ
աւանդութեան նախնեաց) խանդար-
ուած փորժարանը, ըստ կարողութեան
անգղոյս վերադին կը կանգնէ, ու կը նո-
րոգէ պայծառ կարգ ու կանոններով: ու
րով կը յայտնէ սիրտի ազգասիրական
ողբոյն եռանդոս ուր ու փափաքը բոլոր
աշխարհի և իւր Աղայիստը: Ուստի այս
վիճակի, Ս. Մարտիկ ինքնին իւր խոր
շնորհին երած ու կանգնեց իրեն զաւա-
կերուն ձեռքին բռնած կը հացցունէ:
Այլ հայկազանց մանկիւք, ո՛ր եւն ձեռ
շնորհաւոր փառքերուն հանգեաները:
Ուր եւն ձեռ իմաստաբուն Մատաւա-
յին շնորհքը լցեալ հոգեօրհնէր: Ուր
եւն ձեռ ազգասիրական ողբով փառեալ
բանին կենաց քարոզող շնորհալի բաբու-
նիները, որ ժամանակ մի իրենց Եւսուա-
ծային շնորհաց ծառագայթները փրկե-
ցին շնորհալիները կը շողողար և կը ցո-
լանար: Եւսուցիչ մնային և ո՛ր դնա-
ցին՝ որպէս անպայտեղի են: Երբ կու-
գէք գիտալ, ու իմանալ ձեր նախնեաց
փառքերը, ու անալ վայելել անոնց
հանգեաները: Տուէ՛ք ձեռքերիդ ինծի
ու հրամայե՛ք ի քաղաքահայեաց Ա. անս
որ ի Բարու, ուր որ ձեռք պիտի սոր-
վեցունէ զանազան ազատական արհեստ-
ներով գիտալ ձեր նախնեաց շնոր-
հալիները, հանգեաները:

Տէ հրամայե՛ք սորվելու, նախ՝

- 1 Բերականութիւն:
- 2 Ճարտասանութիւն:
- 3 Տրամաբանութիւն:
- 4 Թուաբանութիւն:
- 5 Աշխարհագրութիւն:
- 6 Բարոյաբանութիւն:
- 7 Բրիտանական վարդապետու-
թիւն:
- 8 Հայոց պատմութիւն:
- 9 Գաղղիերէն:
- 10 Տառիկերէն:
- 11 Եւ ձայնաւոր:

ՊԱՏԱՔԱՅՐԱՅԵԱՆ

Տ-ՏԵՐԵԻՆ Ե՛ Գ-ՂԱՅԵՐԵ՛ ԴՄԱՐՈՎՈՎ

ՄԵՐԵՐԵՐԵ՛ Ի Ե՛ ԻՄԵ՛

Եւ այս վերջիւնեալ աշխատական ար-
հեստներէն ի զատ, մաքուր նիւթական
արհեստ մ'ալ գրուեցաւ հոս որ տղաքը
վարժարանէն երաճուն տղան, իրենց
գիւրին ապրուստի մը արհեստ ալ ձեռ-
քերինն արտաւատ ունենան, որ է գեր-
ձակութիւն, արտիքն թեթիւութիւն, որ
է լավեղէն ձեռք և կարելի: Եւ աս
վարժարանս երկու գիտաւոր կանոն ունի
ներքին և արտաքին:

Արտաքին կանոն:

Կանոն Ե. վարժարանս եկողն պէտք
է որ գրել կարգալ գիտցած ըլլայ, որ և
կամին պէս քերականութիւն գաս առնէ
պիտի:

Կանոն Բ. պէտք է որ եկողները մէկ
անկողին, մէկ բարձ, երկու ձեռք լավեղէն
պիտի չանալ, մէկ հոգեպայտ պայտն
պէտք է հետեւին բերին, որ իրենց մաք-
րութեանը համարութիւնը օրը անգամ մի լա-
վերին, և տասն և հինգ օրը անգամ
մի գլուխին և վանին լուսնուի: Աս-
նոն Գ. տղաքը օրը երեք անգամ, այս-
ինքն, նախաճաշի, կէս օր և երեկոյ
ընթրիս անխափան պիտի կերակուր ու-
տեն: ասոնց համար յատուկ աշխի, և
լուսն ընդին և այլ պահապան սպասու-
րաց քանդան ծախք ու մասքոյններ ըլ-

լալուն համար, և մանաւանդ գրքի, թըղ-
թի, մրանի, գրչի և այլն, փանորոյ հի-
միւ: հիմունի թեթիւ տարեկան տուրք
մի տղոց համար որոշուած է, որ եկող
տղան իւր հետքերի բերէ. և այս տուր-
քին ալ երկու տեսակ է: Առաջինը
Ա. անկէց վիճակի ժողովուրդը վարժարա-
նական պիտի և այլ կրթականներ կու-
տան և միջոց օգնութիւն կ'ընեն, անոր
համար վիճակէն եկող տղան 200 դուրու-
պի տի բերէ, և վիճակէն դուրս երդա-
ղան 400 դուրու-պի տի բերէ հետը:
բայց այս տուրքը ամենքը ալ գիտե՛ք շատ
թեթիւ ըլլալով, ինչու որ 400 դուրու-
պի տարեկան օրը 45 փարպ կուգայ: մէկ
տղայ մի օրը 45 փարպով խոր չնկը
յայտնի քան է: Իսկ վարժարանին հիմն-
կու հիմն իւր սրտի իշխ ու փափաքը՝
իւր սիրելի ազգայնոց մանկիւքը ժամ ա-
ռաւ՝ հաւաքել, և զիտութեան ու իմաս-
տութեան ճաշակը իմացնել է անոնց:
Կանոն Դ. վարժարանի մէջ տղայոց հա-
մար ժամանակ չորոշեցինք որչափ մնալ-
նին, բայց տարի մի մնալ յայտնի է: ու
րով ձեռն տարեկան տուրքը կանխիկ (փե-
չին) պիտի տայ, անոր համար տարի մի
հարկաւ պիտի մնայ: անկէց ետեւ տղոց՝ ու
անոնց սիրտը կը յանձնենք, ու գինն որ-
չափ կանխան կ'արեն մնալ: որչափ շատ
ժամանակ մնան այնքան շատ ուսմանքներ
պիտի սորվին, ու պիտի քաջ իմանան ու
զիտան քրիստոնէութեան զօրութիւ-
թիւնը, ազգութեան պատիւը, ու մարդ-
կութեան պարտքը: որ աս երեքին զի-
տութիւնով կըլլայ մարդս կտտարեալ
մարդ: քանի որ մարդ մը այս երեքը լաւ
մի չի գիտնար, կտտարեալ մարդ չ'է:
Բրիտանականութիւն, ազգութիւն, մարդ-
կութիւն: Ա. անկէց, վարժարանս հո-
գուց ձեռք կը թափէ նախ սորվեցունել
տղոց, թէ ի՞նչ է Բրիտանականութիւնը
ու անոր զօրութիւնը: ի՞նչ է Աղբու-
րութիւնը ու անոր յարգ ու պատիւը:
ի՞նչ է Մարդկութիւնը ու անոր պարտք
ու պատշաճը:

Մեծ աղօթարար հաստատու-
թեան վարժարանիս խնարհ ծա-
ռայ Միւրիչ վարդապետ Տի-
րանեան Եւաջնորդ Բարուայ և
Բիւրոսթանու:

Ի Ա. Եւաջնորդան յիշատակութեան
գերապետիւ Խորասանձեան հանգու-
եալ Պետրոս Եփրայի, որ ի Ա. անս
Բարուայ:

1861 Մայիս 20:
Յետ այսորիկ յունիս 20 Բիւրոսթա-
նան երկիրը պիտի մանեմք եթէ Տէր յա-
շտեցէ:

Բայց Չառ. ասանձաղ երկրի Հայ աղ-
գը շատ ներգութեան մէջ է, որոց ներգու-
թիւնը յետ այսորիկ պիտի իմանալ չը-
բաւէր այցելութեան Հայոց գրին միջո-
ցաւ:

ԻՍԼԱՄԻ ԼՈՒՐԵՐ

Տեառութեան պաշտօնատան ժողովին
նախկին անգամ Մարտիան Պետրոս
էջեւորին որ տեղութեան պաշտօնատարի
մը գէտ առանց հաստատ աղագոյցի ամ-
բաստանութիւն ընելուն համար երեքամ-
եալ արքայի դատարարութեամբ էր, օգոս-
տոսիս: Ինչնակալին առաւարդութիւն
շնորհին իր յանցանքը ներում տա-
ցաւ:

—Մարտիանուպոլսէն սեպտ. 7/19
թուով մայրաքաղաքիս Բուսիէ տ'Օ-
ոխան լրագրին գրուած նամակ մը՝ Հոռ-
մէականութեան դարձող Պետրոսայ
Եփրիկ անուն քահանայի մը վրայ երած
պաշտօնութեան վորձ մը կը պատմէ հե-
տեւեալ պարագաներով:

«Պաշ. Բիւրիս և Բաղանձրը ըստած
գեղերուն Պետրոս բնակիչները հոռմէ-
ական եկեղեցւոյ հետ միանալով, Միւ-
րիանուպոլսէն Եփրիկ անուն հոռմէական
Պետրոս քահանայ մը կը զրկուի անոնց
կրօն-տեղի պիտիքը հոգալու:

«Քահանան ճամբայ կըլէ, և զի-
շերը անցունելու համար գեղ մը կը հան-
գիպի ու Պետրոսի մը տուն հիւր կըլ-
լայ: Եւրոպիս մանկու ժամանակը յան-
կարճ Տէմիթիքայի յոյն եպիսկոպոսին
փոխանորդը եօթն—ութ գինեալ մար-
դով տունը կը կոխէ, և քահանային
սենեակին դուռը կ'օտարելով ներս կը մըտ-
նեն ու քահանան դուրս հանել կուգեն:
Քահանայի գէտ կը գին ու չուկեր դուրս
երկը: Այն ժամանակը վրան կիւնան ու դա-
շոյններով զարնել կ'սկսին: Քահանային
աղագրիէն դրացիները կը հասնին: բայց
յարձակողները անոնց գէտ կը գտնան
և հրացանի ու դանակի հարուածներով
զանոնք կը ցրուեն:

«Այս եկելութեան վրայ Միւրիա-
նապօղոյ կամ զիկ Պետրոսները կուսա-
կան կը բողոքեն, և նորին վանութիւն-
նին ալ անմիջապէս հրաման կը ընկէ
Տէմիթիքայի միւստիքին որ յանցաւորնե-
րը ձերբակալ ընէ: »

—Ճերմակ—Հալաթիս լրագրին
մէջ պաշտօնական կերպով յայտարարու-
թիւն եղած է թէ նոր կոխուած պղինձ
դրամները դուրս տանել կամ մայրաքա-
ղաքի մէջ սքոնթօ ընելը խախտ արգիւ-
նուած է, և ով որ այս արգելքին հակա-
ռակ վարմունքով բռնուելու ըլլայ,
ձեռքը երած բոլոր պղինձ դրամները յար-
քուհիս պիտի գրաւին:

—Մայրաքաղաքիս նաւահանգստին մէջ
բանող շոքեաններէն մէկը երկուշաբթի
իրիկուն ժամը տասն և մէկին միջոցները
Եթէ իւր Իսկէնսիէն մեկնելուն, կոթման
պայթեցաւ:

Եւսուցիչը է պատմել շոքեանէն մէջ
Լցուած բազմութեան ահն ու արքայի:
Հատերը մէկէն ինքնին ծովը կամ
մօտի նաւամատոցէն անմիջապէս հանող
նաւակներուն մէջ նետեցին: Մոռցեալ-
ներն ալ հետզհետէ համող նաւակները
նետելով ազատեցան՝ բարեբաղդարար ա-
ռանց մեկուսմը մնալ ըլլաւ:

—Երկուշաբթի իրիկուն փոթորիւ-
նից անձրեւին ժամանակը, Պէշիկշաշնո-
րին մէջ գինով հայազգի մը ջուրէն կոխ-
ուելով խղճուեցաւ:

—Իզմիր հրատարակուած Միւս-
թիւն անուն կիսամետը և Օւաղիկ ա-
նուն տասնորեայ հանգեաները որ առանց
կառավարութեան հրամանին հրատարակ-
ուելուն համար խախտուեցին, պետք
եղած հրամանադրիւններն ստանալով նորին
հրատարակուելի սխան, առաջինը Մի-
ոթիին ՍԱՀԱՄԱՐԱՅԱՆ անունով և
երկրորդն իր առջին անունով:

Եւաջնիւն վեցամետոյ գինն է 6 Ֆը-
րանք: Երկրորդին է 50 դուրու-
շ:

Ստորագրութեան տեղերնին է Ա.
Պօլիս Մեծ Կոր խանին վերի դրանը մէջ
թիւ 6 Բնթեցալիոյ թանգարանը:

ԱՌՆԵՐԱՅԱՆ ԳԱՆՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՂԱՐՈՒՄ ԵՒ ՏԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵԶ
ՀԱՍՏԱՏՈՒՄ

(Շարունակութիւն և վերջ)

ՅՕԴ. 10. Հինգերորդ յօդուածին տրա-
մադրութեանը բացատրութիւն ըլլալով,
ծխախոտն իր ամեն ձեւակերպութիւններով
և աղը՝ Գաղղիոյ հպատակներուն Տաճկա-
տան բերելու կարողութիւն ունեցած ապ-
րանքներուն կարգէն դուրս ձգուած են: Կե-
տեւարար Գաղղիոյ հպատակները կամ անոնց
գործակալները որ Տաճկաստանի գործա-
ծութեանը համար ծխախոտ կամ աղ գինն
կամ վաճառեն, Օսմանեան հպատակներուն
վրայ դրուած կանանին ներքեւ պիտի ըլլան
և անոնց վճարած տուրքը պիտի վճարեն:
Այս հախաւորութեան փոխարինութիւն մը
ըլլալու համար՝ յիշեալ ապրանքները Տաճ-
կաստանէն դուրս տանող Գաղղիոյ հպատակ-
ներէն ամենեւին տուրք չ'պիտի առնուի:

Գաղղիոյ հպատակներուն կամ անոնց
գործակալներուն դուրս տարած ծխախո-
տին կամ աղին որ Տաճկանէն մաքսի
վարչութեան ինաց պիտի արուի, որ ա-
ռաւորան պէս այս ապրանքներուն դուրս
տարուելուն վրայ իր հոկոթութեան իրա-

առնալով պիտի չարաչափեմք . բայց չպիտի կրք-
նայ այս պատճառով որ եւ է տուրք մը կամ
ստակ մը ուղիղ ոչ արժանապատիւ եւ ոչ
ուրիշ որ եւ ինչ անուանով մը :

ՅՕԴ. 11. Գաղղիոյ հպատակները չպիտի
կրնան այսուհետեւ ոչ թնդանօթ , ոչ վա-
ռօթ , ոչ զէնք եւ ոչ պատերազմական մը-
թերք բերել Տաճկաստան : Այս դանազան
նիւթերուն առուտուող Ռամանեան կառավա-
րութեան յատուկ եւ անփշական հսկողու-
թեանը ներքեւ կը մնայ , որ այս մասին ու-
ղած կանոնադրութիւնը ընելու իրաւունքը
իրեն կը պահէ :

Այս արգելքին ներքեւ չեն ինար որ-
սի հրապանները , աորճանակները եւ պերճու-
թեան վերաբերեալ գ'նքերը :

ՅՕԴ. 12. Գաղղիացի վաճառական նաւե-
րուն ջանադ գալէի ներդուլէն անցնելու հա-
մար պէտք եղած Ֆէրմանները կարելի եղածին
չափ շուտով պիտի տրուին :

ՅՕԴ. 15. Տաճկաստան ապրանք բերող
Գաղղիացի վաճառական նաւերուն հրաժա-
նատարները վաճառքը հանելիք նաւահան-
դիստը հանելուց ալ իրենց Մանիֆէսթին
վաւերացեալ մէկ օրինակը մաքսատան պիտի
յանձնեն :

ՅՕԴ. 14. Մաքսանկողութեամբ ներս
մտած ապրանքները Օսմանեան դանձուն
պիտի գրաւին երրորդ մաքսանկողութիւնը
արժանապէս ստուգուի , եւ մաքսանկողու-
թեան յանդանքին տեղեկագիրը՝ դրաւեալ
ապրանքին տէրը ո'ր տէրութեան հպատա-
տակ է նէ՝ անոր հիւպատոսին պիտի հա-
ղորդուի :

ՅՕԴ. 15. Օսմանեան տէրութեան հողին
արդիւնքը եղող բոլոր վաճառքները որ Օս-
մանեան նաւերով Գաղղիա տարուին , ուրիշ
ամենէն աւելի արտօնութիւն վաճառքը եր-
կիրներ նոյն ապրանքները Գաղղիա տա-
րած ատենին ինչ պայմաններու ենթակայ
եննէ , ասոնք ալ նոյն պայմաններուն են-
թակայ պիտի ըլլան :

ՅՕԴ. 16. Կը հասկցուի որ Գաղղիացեաց
վ. կայսեր կառավարութիւնը ներկայ դաշ-
նադրութեան յօդուածներուն մէջ գործած-
ուած խօսքերուն ընական եւ որոշ իմաս-
տէն դուրս պահանջողութիւն մը ընելու եւ
ոչ վ. Սուլթանին կառավարութեան իր ներ-
քին վարչական իրաւանց գործածութեանը
որ եւ է կերպիւ արգելք ըլլալու միտք չի
պիտի ունենայ՝ քանի որ այն իրաւունքնե-
րը չին դաշնադրութեանց պայմաններուն
կամ ներկայ դաշնադրութեամբ Գաղղիոյ

հպատակներուն եւ անոնց սեփականութեան-
ցը չնորհուած արտօնութիւններուն յայտ-
նապէս դաշնու բան մը չունենան :

ՅՕԴ. 17. Ներկայ դաշնադրութիւնը
քսան եւ ութ տարի հաստատ պիտի մնայ :
Ասկայն երկու դաշնադիր կողմանց ամեն
մէկը իրաւունք կը պահեն իրենց տասնեւ
չորսերորդ եւ քսան ու մէկերորդ տարինեւ
րուն վերջը վորձով հարկաւոր դատուած
հալաւորութիւններն առաջարկուի : Ներ-
կայ դաշնադրութիւնը գործադրելի պիտի
ըլլայ Օսմանեան տէրութեան ամեն գաւառ-
ներուն մէջ , այսինքն վ. Սուլթանին իւրո-
պիտոյ , Ասիոյ , Եգիպտոսի եւ Ալիքիէի ու-
րիշ ամեն կողմերը ունեցած երկիրներուն ,
ինչպէս նաեւ Սէրիկայի եւ Մօլտո-վալաքի-
ոյ միացեալ իշխանութեանց մէջ :

Բ. Գուռը կը յայտնէ թէ ուրիշ օտար
տէրութիւններն ալ ներկայ դաշնադրու-
թեան պայմաններն իրենց վաճառականու-
թեանը վայելել տալ ուղեն նէ՝ դէմ չպիտի
կենայ :

Գաշնադիր տէրութիւնները համաձայ-
նութեամբ որոշած են իրենց կողմանէ գոր-
ծակալներ կարգելու որ ներկայ դաշնադ-
րութեան համեմատ մաքսական պրոց ցու-
ցակը նորոգեն , թէ՛ Գաղղիոյ հպատակե-
րուն Գաղղիայէն եւ անիկ կախում ունե-
ցող երկիրներէ Տաճկաստան բերած հողա-
յին եւ արուեստական ամեն բերքերուն ու
ապրանքներուն վրայ եւ թէ Տաճկաստանի
հողային ու արուեստական ամեն բերքե-
րուն ու ապրանքներուն վրայ , գործնք Գաղ-
ղիացի վաճառականներն ու անոնց գործա-
կատարները Օսմանեան տէրութեան ամեն
կողմերէն կը գնեն Գաղղիա կամ ուրիշ օտար
երկիրներ տանելու համար :

Մաքսական արոց նոր ցուցակը 1861
հոկտեմբեր 15-ն սկսեալ եօթն տարի պիտի
չարժեանայ : Այս պայմանով մը լրանալու ,
դաշնադիր կողմանց ամեն մէկը իրաւունք
պիտի ունենան անոր վերաքննութիւնը ու-
ղելու : Բայց թէ որ նոյն իրաւունքնէ՝ ոչ մէկը
եւ ոչ միւսը այս իրաւունքին չգործածեն ,
յիշեալ ցուցակը պիտի շարունակէ օրէնքի
ուժ ունենալու մինչեւ ուրիշ եօթն տարի ,
եւ ամեն եօթն տարին լրանալուն ալ այս-
պէս պիտի ըլլայ :

ՅՕԴ. 18. Ներկայ դաշնադրութիւնը
պիտի վաւերանայ եւ վաւերութիւններն ալ
մինչեւ երկու ամիս կամ եթէ կարելի է նէ
աւելի սուսջ պիտի վորձանակուին Կ. Պօլ-
սոյ մէջ , եւ 1864 հոկտ. 15-ն սկսեալ ի

գործ պիտի դրուի :

Ի վրայութիւն այսմ , երկու կողման լի-
ազօր երեսփոխաններն ստորագրելին եւ ի-
րենց կնքով կնքեցին :

Ստորագր. Կ. Պօլսոյ , ի քսան եւ իննե-
րորդ աւուր ամենամէն ապրիլի հազար ութ
հարիւր վաթսուն եւ մէկ շնորհաց թուա-
կանին :

Ստորագր. ՏԸ ԼԱՎԱԼԵԹ
Ստորագր. ԱՍԼԻ

ՆՈՐԱՏԻՊ ԳՐԵԱՆՔ

Ը Ն Դ Ս Ր Ձ Ա Կ

ԹՈՒՄԱՐԿՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵԱՑ Պ. ՍԻՄԵՈՆ

ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ՀԱՏՈՐԸ

Տպեալ ի Փարիզ Պ. ձ. Սրամանին
գործարանը :

Մինչեւ հիմա ազգիս մէջ տեսնուած
թուաբանութիւններուն ամենէն ընդար-
ձակն ու կարեւորը կրնայ համարուի ի-
րաւամբ այս աշխատանքութիւնը : Իրա-
ւամբ՝ կրննք , վասն զի հեղինակը՝ արդոյ
Պ. Սիմեոն Միքայէլեան՝ երկար ժամա-
նակէ ի վեր ազգային դպրոցներու մէջ
յաջողութեամբ եւ արդիւնաւորապէս
դաստիարակութիւն րրած ըլլալով , ի ծա-
նոցեաց հմուտ թուր հետ միանալանք
եւ բազմաթիւ փորձառութեան մը առա-
ւելութիւնը ունի , որ իր աշխատանքու-
թեան տղային դպրոցներու համար ըն-
տիր դասաւորելով ըլլալուն անփոփոխ
երէջնաւորութիւն մընէ :

Եսկէց զատ առուտուրի դարձող ան-
ձանց ալ խիստ օգտակար կրնայ ըլլալ ,
մանաւանդ երկրորդ մասը՝ որուն ալ ար-
պարկութիւնն երկու ամիսէն կը լրանայ :
Արդարեւ Միքայէլ Պ. ձ. Սրա-
մանինը գրատուը : Գին 5 ֆրանք :

ԾԱՆՈԹՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՏՈՐԸ

ՍԱՐԳՍԻ ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՅ

Կաթնուղիկայց թուրքերուն մեկնութեան

Ելաւահարաւ լեզուի թարգմանուած

Ի պէտս բարեպաշտ եւ հոգեւոր անձանց :
Մայրաքաղաքիս ամեն հայ գրաւա-
ճառներուն քով կը գտնուի :

ՆԱԼԷՆՏԷՆ ԳԱՅԵԼԻ

Եւրոպական երեսէ բարկացեալ
որդերգական տեղադրման է ներկայ ազգա-
յին անցքերուն վերաբերեալ : Մարաքա-
ղաքիս ամեն հայ գրաւաճառներուն քով
կը գտնուի : Գին 5 լուրուշ :

ԾԱՆՈԹՅՈՒՆՔ

ՁԱՆԵ ԻՊ

Մարտը եւ անուշահամ

Գաղղիացի Տորթըր Օթիէ բժիշկին
եւ Էլիէ դեղագործին պատրաստածը ,
որուն մէջ ձուկի հոտ եւ համ ամենեւին
չկայ :

Արդարեւ Պէյօղլու Տէլա Սուապի
դեղարանը :

Աս քաղաքը շարքիս անգամ մը կելլէ
բոլորքարքի օրերը ով որ կուգէ կրնայ ստո-
րագրելի , Կ. Պօլսոյ , Չիքիս խանը քաղաքիս
պատեմեակը : Իսկ դուրսերը հոգաբարձու-
ներն է :

ԻճՄԻՐ. Յօմնեան աղա Մագսուտեան :
ԵԳԻՍՏՈՍ. Շաւարշ աղա Ալիքարեան ,
ԱՅԴԻՍՏՆՈՒԹՈՒՍ. Մանտեի Սաքիաս
աղա Գալուստեան :

ՏՐԱՊԵԶՈՆ. Պ. Խաչատուր Էյմասեան :
ԹՈՒՍԱ. Մանտեի Յակոբ աղա Աղա-
ղանեան :

ԿԱՐԻՍ. Կարապետ Բաղդուրի Զաքար-
եան :

ՊՐՈԽՍ. Կարապետ աղա Եսկիյէի-
լեան :

ՆԻԿՈՍԻՐԻՍ. Պ. Տ. Մարտեան :

ԹԵԲԵՐԵՍԱՂ. Պ. Դրիգո , Մալաքարեան :

ՎԱՍ. Պ. Մկրտիչ Տ. Աստմեան :

ԽԱՐԲԵՐԳ. Պ. Դեորդ ձաճարեան :

ԵՐԶՆԱՍ. Մ. Դանիէլ աղա Խաղանեան :

ԱՏԱՐԱԶԱՐ. Մանտեի Յակոբ աղա Տ.

Դրիգորեան :

Ուրիշ քաղաքներէ ստորագրուի ուզող-
ները՝ այս տեղերէն մեկուն հետ կրնայ
քրթակցի :

ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ

ԴԻԱՄՈՑ ԱՐԺՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ԹՂԹԱԴԻԱՄՈՂ

24 ՍԵՊՏԵՄԵՐ

Օսմանեան իրաւ Մէճիտիէ	18 1-10
« 28-նոյ Սրճաթ	55-15
Խաղէն Թանկիլի	75-20
Էսմաթ Ճէտիտի	64-25
Անգղիական իրաւ	198-30
Գաղղիոյ 20 ֆրանկոյ ոսկի	155-10
« 5 ֆրանկոյ արծաթ	58
Ռուսի բոլ իմքէնիա	158-20
Գարպոլանց	50-10
Սօֆորին	276
Աւստրիոյ դրըմլի	95
Հնգանոյ քսաննոյ . հազարին	690

ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ (ԴԱՄՈՒԹ) ԳԻՆԵՐԸ

ԹՂԹԱԴԻԱՄՈՂ ԱՌԱՅ ՍԵՊՏԵՄԵՐ

24 ՍԵՊՏԵՄԵՐ

Լօտորա 51 օր պայմանաժամ	«
« 5 ամիս	«
Փարիզ	«
Մարտիլեա	«
Վիեննա	«
Թրիեստ	«
Լիւթրն	«
Ճէնովա Լ. Ն.	«

ԱՐՄՏԻՔ

ՊՈԼԻՍ 24 ՍԵՊՏԵՄԵՐ

Յորեն Բուճէիլի	45-46
« Խոմայիլի	54-55
« Կալայի	—
« Թալալան	—
« Խալալի կալուղ	—
« Բուճէիլի կալուղ	42-44
Եգիպտացորեն կալալի	50-54
Գարի Բուճէիլի	48-47
Վաճառարոցիս մէջ կայ ընդ ա իննը	60000
Գրեւ որքն եւ 10000 գրեւ գարի	—

Չորեքշաբթի	Եր.	Ուր.	Շաբ.	Բ.	Գ.
15	44	45	46	48	49
Ղուրուշ	ՂԷՂ	ՂԷՂ	ՂԷՂ	ՂԷՂ	ՂԷՂ
18 1-10	179-20	180-20	181-20	182-20	183-20
55-15	55-15	55-15	55-15	55-15	55-15
75-20	75-20	74-35	75-20	74-35	74-29
64-25	64-20	65-10	65-25	64-20	64-29
198-30	197-20	198-20	199	199	199
155-10	158	159	160	154-20	157-20
58	58	58-15	39	59	58-15
158-20	164-20	162	165	160-20	160
50-10	50-20	50-20	50-30	50-20	50-16
276	276	276	276	276	276
95	95	95	95	95-20	95-30
690	685	685	690	700	700

ՄԵՏԱԲՈ (ԻՓԷԲ)

Տէմբրուշ ընտիր տակ	«	Օս. Լր. 120 դր.
« 1	«	420-425
« 2	«	590-415
« 5	«	—

Մէլէ Պրուսա ընտիր տակ	«
1.	540-580
2.	550-560
5.	—

Մէլէտու	1.	550-570
«	2.	525-540
«	5.	—
Զիլաթիւ 40-42 եւ 41-42	«	420-440
Գողա Պրուսա չոր	«	470-495
Կէմէլեքեւ Մահալ	«	420-480

ՁԱՆԱԶԱՆ ՆԻԹԵՐ

Գիտոր (Մարդ) սեւ	46-20	47
Կանանչ եւ ճերմակ	7	8
Գիւղին հատիկ (ճէնիլ) Լիւիլիւր	5	6
Բուրդ Գրըմ կէս լուաց	Կնք	150-160
Ճիւլուացեալ	«	150-120

Տաճկաստանի	520-0
Թիֆլիս Կնիկիւրի	55-54
Մանուկիլի	—
Սիւնի Կարա Լիսար	210-215
Գիլիլի	32-34
Տերեւ	50-52

Խէժ Սրապիոյ (Չափ արագի)	182-10
Պղնձ (Պաղըր) Թօքաթ	21-22
«	2-23
Մեղրամոմ գեղին Տրապիզոն	30-31
«	29-50

Մուսոմ Բուճէիլի	Գիլի
Կաւաւաթի հուս (Բէթէն թոխ) Բուսի	—
«	—
Ձէթ (Ձէթիլի եղող) Արաբի Զօֆայ	11-11-30
«	11-20-11

Բամիակ Գրըմ-Սրապի Կարապալ	Կնք
«	—
Կաղնի (Չափ) Տրապիզոն	405-110
«	430-435
Բրնձ Կիլիկիոյ Կնքի շիւ	4-10, 4-10
«	6-20-7

Սնաւ (Սնալի) Կանալի	—
«	—
Սիւլիլի	—

ԱՐՄԱՐԻՆ ԲԵՐԲ	Ղուրուշ
Խահիլ Բիւս եւ Գալիս 400 Լիւր	4420-1500
«	—
Շաքար Գլ. (Էթիլէ) 6-10 Լա. Կնք	520-540
«	440-450

« Զոյ. գլուխ	—
« փռչի	—
« Գաղղի Գլուխ	450-440
« փռչի	420-450
« Զալիսոս մատուղ	—
« Գուրձով (չուլալ)	—

Պղպիղ (պիլիլի)	Լիւր	11-1
Լիւրի (չիլիլի) Պէրիկալ	«	200-210
«	«	75-80
Որդան կարիլի (զրըմը)	«	425-450
«	«	80-90

«	«	65-70
Թէյ (չալ) Դանիլ	«	30-35

« Բէթ	«	425-155
Հանքածուխ Սրապիլ Էթիլ	Շիւ	29-51
«	«	27-29
« Գարաթի	«	25-25

Սնալ (չալալ)	Կնք
------------------------	-----